

GOMBÁR, EDUARD DĚJINY LIBYE.

GOMBÁR, EDUARD HISTORY OF LIBYA.

Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 249 s.

ISBN: 978-80-7422-363-1

Karol Sorby¹

Profesor Eduard Gombár, dlhoročný pracovník a bývalý riaditeľ Ústavu Blízkeho východu a Afriky Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe si vytýčil neľahkú úlohu, keď sa rozhodol napísať monografiu o dejinách Líbye. Jeho ucelený výklad dejín tejto severoafrickej krajiny sa začína predhistorickým obdobím a pokračuje až do súčasnosti. Je to nepochybne výsledok úspešnej symbiózy učiteľskej a výskumnej práce na univerzite. Čitateľ je aj svedkom intímnej znalosti skúmaného regiónu, ktorá vyplýva z jeho častých kratších i dlhších pobytov vo väčšine krajín Blízkeho a Stredného východu a severnej Afriky. Autor je navyše popredným českým odborníkom v oblasti islámskych dejín.

Jadrom práce je výklad politického, spoločenského a hospodárskeho vývinu daného regiónu, ktorý bol spočiatku kolonializovaný a ovládaný rozličnými vonkajšími mocnosťami (napr. Grékmi a Rimanmi) a stal sa od konca siedmeho storočia nášho letopočtu – po tom ako msa stal súčasťou veľkej islámskej ríše – súčasťou arabského kalifátu reprezentovaného viacerými dynastiami. Po porážke mamlúckeho sultanátu na Blízkom východe a začlenení Veľkej Sýrie a Egypta do zostavy Osmanskej ríše na začiatku šestnásteho storočia, postihol podobný osud aj územie Kyrenajky a Tripolska (s. 64). Proces úpadku Osmanskej ríše, ktorý sa začal koncom sedemnásteho storočia autor považuje za nezvratný, napriek úprimným snahám rozličných vládcov zavádzať modernizačné reformy. Autor výstižne poukázal na zásadné príčiny tohto neželaného vývoja. Situácia sa ďalej zhoršila po udalostiach, ktoré postihli krajinu v prvej polovici dvadsiateho storočia. V rokoch 1911 až 1927 v krajine zúrila vojna, prostredníctvom ktorej sa Taliansko usilovalo upevniť svoju

¹ prof. PhDr. Karol Sorby, DrSc. Katedra medzinárodných politických vzťahov, Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava 5, e-mail: karol.sorby@euba.sk.

koloniálnu nadvládu (s. 83). Napriek skromnej britskej a francúzskej pomoci po roku 1943, keď tieto dve mocnosti spoločne riadili Líbyu, líbyjské hospodárstvo, v zásade obmedzené na základné životné potreby, sa snažilo oživiť po troch desaťročiach talianskej fašistickej kolonizácie a ďalšej skaze, ktorú spôsobili tri bojov roky počas druhej svetovej vojny.

Počas povojnových rokov sa však hospodársky obraz Líbye úplne zmenil, keď krajina začiatkom šesťdesiatych rokov vstúpila do éry ropy. Politická situácia sa zmenila v septembri 1969, keď monarchia dynastie Idrisovcov, ktorá vládla krajine od nadobudnutia nezávislosti koncom roku 1951, bola nečakane zvrhnutá vojenským prevratom. Sprisahancami boli mladí dôstojníci armády, ktorých viedol kapitán Mu'ammara al-Qaddāfi, silno ovplyvnený panarabskou ideológiou egyptského prezidenta Džamāla 'Abdannāšira. Vodca povstania, povýšený na plukovníka, odvtedy formoval jeden z najzvláštnejších politických systémov na svete a pomocou ropného bohatstva krajiny sa pokúsil vydobýť pre Líbyu medzinárodné postavenie v modernom svete (s. 139). Túto štyridsaťročnú epochu, počas ktorej bola Líbya najbohatším africkým štátom, ukončili v roku 2011 udalosti „arabskej jari“, keď po vyprovokovanej vzbure „nespokojných živlov“ proti režimu líbyjská armáda snažila obnoviť poriadok v krajine. Na stranu povstalcov sa postavili západné mocnosti, ktoré využitím rezolúcie BR OSN o zavedení bezletovej zóny nad Líbyou, nasadením vlastného letectva rozdrvili režim Mu'ammara al-Qaddāfiho a uvrhli krajinu do stavu permanentného chaosu.

Práca je rozdelená do šestnástich kapitol. 1. Pravek a starovek; 2. Rímske a byzantské obdobie; 3. Začiatky arabskej vlády; 4. Obdobie raného stredoveku; 5. Územie Líbye počas vrcholného stredoveku; 6. Kyrenajka a Tripolsko pod osmanskou nadvládou; 7. Talianske Tripolsko a Kyrenajka; 8. Líbya a projekt Veľkého Talianska; 9. Britsko-francúzska okupácia a nezávislosť Líbye; 10. Líbyjská monarchia, 1951 – 1969; 11. Diktatúra Mu'ammara al-Qaddāfiho; 12. Zahraničná politika al-Qaddāfiho; 13. Hospodárstvo a kultúra za al-Qaddāfiho; 14. Líbyjská občianska vojna roku 2011; 15. Česko-líbyjské vzťahy; 16. Záver; Poznámky a Dodatky.

Profesor Eduard Gombár vo svojom výklade majstrovsky skĺbil problémy týkajúce sa vnútorného vývoja (nacionalizmus a modernizácia) s vonkajšími tlakmi ovplyvňujúcimi tento vývoj, napr. politiku európskych mocností, do plynulého a vyváženého textu. Autor osvetľuje mnohé málo známe témy, napr. projekt „Veľkého Talianska“ počas obdobia od roku 1933, keď bol generálnym guvernérom Líbye taliansky maršal Italo Balbo (s. 97). Autor spojil požiadavku predložiť spoľahlivú, faktickú správu o dejinách tejto časti Afriky s potrebou poskytnúť úvod do rozličných názorov na povahu regionálneho vývoja počas skúmaného obdobia. Autorovo hodnotenie historických udalostí je nestranné a on ostro odhaľuje zjavné i skryté záujmy mocností, ktoré vo vlastnej historiografii (napr. britskej, francúzskej alebo talianskej) často ohľaduplne o istých veciach mlčia, alebo sa snažia vylepšiť ich „úpravou“ skutočností.

Kniha je vybavená veľmi užitočnými doplnkami obsahujúcimi základné údaje, chronologický zoznam významných udalostí, prehľad dynastií, vládcov, guvernérov a predsedov vlád počas jednotlivých historických období, mapami a spoľahlivým registrom. Hoci zoznam prameňov a literatúry je obmedzený len na vybrané diela,

predstavuje tvorivé a široké využitie primárnych aj sekundárnych zdrojov, a kniha môže poslúžiť ako spoľahlivý sprievodca tak historikom, ako aj ostatným záujemcom o dejiny. Aj keď je zrejmé, že syntetická práca tohto typu nemôže poskytnúť odpoveď na každú otázku, ktorú môže vyvolať, poskytuje solídny základ pre ďalšie štúdium. Čitateľ po prečítaní knihy jasne pochopí základné tendencie historického vývoja. Kniha poskytuje výborný základ pre študentov dejín islámu a je významným príspevkom pre štúdium dejín Blízkeho východu a severnej Afriky pre českých a slovenských čitateľov. Autor, ktorý nám poskytol fascinujúci obraz historickej kontinuity a zmien, sa svojej úlohy zhostil veľmi úspešne.